

[Homepage](#)

[Categorie](#)

[E-books](#)

[Neerlandistische weblogs](#)

[Archief](#)

[Jong Neerlandistiek](#)

Sint Werenfried keert terug in Elst

22 augustus 2025 door [Vincent Hunink](#) — [2 Reacties](#)

St Werenfried, glas-in-lood, detail (parochiehuis Sint Werenfriduskerk, Elst

Verschillende plaatsen in Nederland bewaren een herinnering aan de heilige Werenfried, een van de vroege verkondigers van het christendom in de Lage Landen. In Hoorn is er het Tabor-Werenfriduscollege, en in het nabijgelegen Wervershoof (een deel van Medemblik) draagt zowel de lokale basisschool als de kerk zijn naam. In het Friese Workum is Werenfried de beschermheilige van een grote, naar hem genoemde rooms-katholieke kerk.

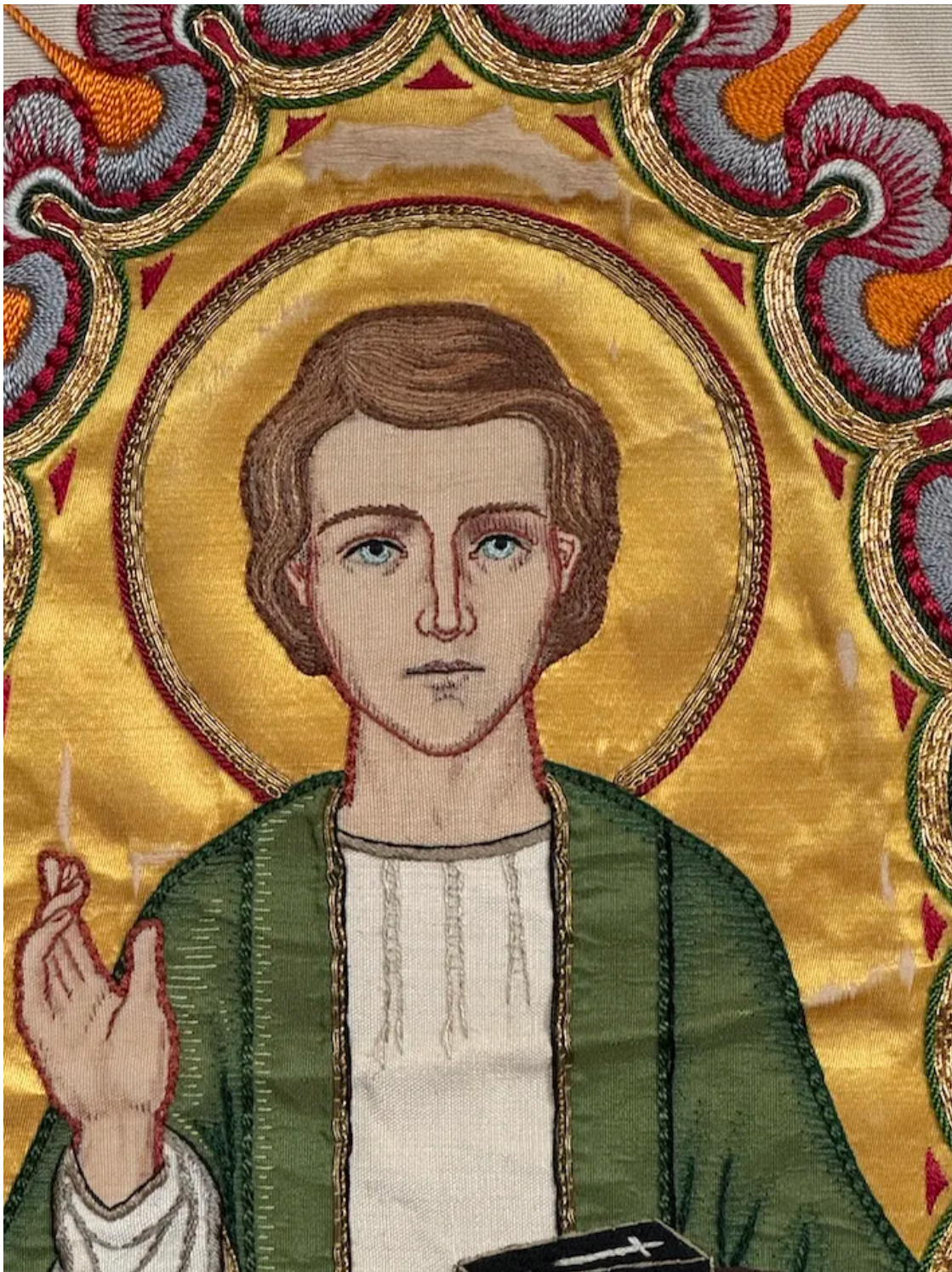
Vooral in Gelderland zijn er sporen van Werenfried. Zo staat er een flinke Sint-Werenfridus-kerk in Zieuwent nabij Lichtenvoorde in de Achterhoek, gebouwd naar het model van de kerk in het Duitse Kevelaer. En in

Westervoort in De Liemers zijn zelfs twee kerken naar hem genoemd en draagt ook de rooms-katholieke parochie zijn naam.

→ Bekijk a

Misschien het meest bekend is de Sint-Werenfriduskerk in het Betuwse Elst. De naam verwijst naar een door Werenfried zelf gestichte, allereerste kerk van Elst uit de achtste eeuw. De plek die de heilige daarvoor koos was niet geheel toevallig: hij bouwde precies waar in de Romeinse tijd twee 'heidense' Romeinse tempels hadden gestaan. Nog altijd zijn onder de huidige protestantse Grote Kerk (op zo'n honderd meter van de zesde Sint-Werenfriduskerk uit 1951) resten van die Romeinse tempels te bezichtigen. Ook is daar een sarcofaag te zien die aan Werenfried wordt toegeschreven. De heilige zou in 760 bij zijn eigen kerk zijn begraven, vermoedelijk op 14 augustus.

Wie was deze Werenfried eigenlijk? En hoe kwam hij terecht in Elst? De voornaamste bron van kennis hierover is een middeleeuwse levensbeschrijving van zijn persoon. Deze in het Latijn geschreven tekst uit ongeveer 1300 behoort tot het genre van de hagiografie ('heiligenleven'). De *Vita* is nu voor het eerst sinds 1743 uitgegeven en in het Nederlands vertaald, onder de titel *Voor God naar de Betuwe*.

Sint-Werenfried, kazuifel uit 1938 (detail), (bezit gemeenschap St Werenfridus, Elst)

Zoals veel vroege verkondigers van het christendom in Nederland kwam Werenfried van overzee, uit wat de tekst vaag aanduidt als 'contreien van Engeland'. Werenfried wordt verbonden met de veel beroemdere missionaris Willibrord, de 'apostel van de Friezen' (ca. 658 – 739). Die was afkomstig uit Northumbrië, grofweg het noorden van het huidige Engeland. Maar de katholieke traditie benoemt Werenfried vrij consequent als een monnik uit het benedictijnerklooster van Rathmelsigi in het zuidoosten van Ierland. Misschien weet de auteur van de *Vita* het niet zo precies. Door in zijn openingsregels te verwijzen naar Ierland én Engeland zit hij in zekere zin altijd goed.

Extra relevant

Ook de datering van Werenfrieds komst naar de Betuwe is verre van duidelijk. In veel standaardwerken over heiligen (zoals het Duitse *Heiligenlexikon.de*, of het Nederlandse *heiligen.net*) staat vermeld dat hij rond het

jaar 690 met Willibrord meekwam naar Nederland, als een van zijn twaalf metgezellen. Eerst zou hij zich hebben gevestigd in het naar hem genoemde Wervershoof ('Werferts-hoeve'), later nog in Dorestad, het huidige Wijk bij Duurstede. Maar waarschijnlijk is hij een aantal jaren ná Willibrord naar Friesland gekomen, misschien pas rond 720.

Wat vertelt de *Vita* over Werenfried? Na een openingsparagraaf over Werenfrieds komst naar Nederland zoomt de auteur meteen in op de Betuwe. Werenfried wordt door bisschop Willibrord uitgezonden naar Elst, een plaats die de bisschop kort voordien van de Frankische heerser heeft gekregen. Laten we aannemen dat hij rond de vijftienvintig was toen hij naar Elst kwam.

Over Werenfrieds activiteiten biedt de tekst vooral vrome verhalen: hij gaat hard aan de slag, verbreidt het christendom ten koste van de verfoeilijke heidense religie en verzoent de bevolking met God. Hij 'practises what he preaches', hij is zorgzaam en mild, hij waakt en vast als de besten en hij leeft vanuit en in het geloof. Opmerkelijk is wel dat Werenfried ook gaat zorgen voor de kerk van het naburige Westervoort, alweer in opdracht van Willibrord. Zo is Werenfried dus verbonden met twee plaatsen.

Dat wordt extra relevant na zijn dood, want dan ontstaat er een conflict over zijn lijk. Moet het worden begraven in Westervoort, waar hij gestorven is? Of heeft Elst meer recht van spreken en dient het lichaam daarnaar te worden overgebracht?

Aandacht

In Westervoort wordt door de kibbelende partijen een compromis gevonden: men legt het dode lichaam in een bootje op de rivier, en wacht af waarheen het vaartuig op eigen kracht vaart. Men laat het oordeel, anders geformuleerd, over aan God.

En God kiest overduidelijk voor Elst. Het bootje drijft rechtstreeks naar de andere oever, weg van Westervoort, waarna het lichaam op een ossenkar, in een bijkomend klein wonderverhaal, naar Elst wordt gebracht. Daar vinden, zoals het hoort, nog enkele spectaculaire genezingen van zieken plaats, waarmee zijn heiligheid nog eens wordt onderstreept.

In de middeleeuwen ontwikkelde Elst zich tot een bedevaartsplaats (naast bijvoorbeeld Heiloo, Dokkum, Egmond en St.Oedenrode) die vele bezoekers trok, ook van van buiten de regio. Werenfrieds cultus kende eeuwenlang een zekere lokale bloei, met de anonieme Latijnse *Vita* van rond 1300 wellicht als een blijk van erkenning voor de hele kerkelijke wereld.

Een fraai stukje receptie van de *Vita* is nog te vinden in het oude wapen van de gemeente Elst. Onderin is een bootje op een rivier verbeeld, met daarin een mooie houten grafkist. De verwijzing naar Werenfried is voor de goede verstaander onmiskenbaar. In 2001 is Elst opgegaan in de nieuw gevormde gemeente Overbetuwe, die natuurlijk een nieuw gemeentewapen kreeg. Het Elster element van boot met doodkist is daarin bewaard gebleven. Maar in de nieuwe gemeentevlag herinnert alleen nog een golvende lijn symbolisch aan het bootverhaal.

Zo is Werenfried vandaag de dag voor velen niet meer dan een naam uit het verleden. Het nieuwe boek met de oude middeleeuwse tekst (en vele extra's uit later tijden) wil het verhaal van Werenfried opnieuw vertellen, en zo de aandacht vragen voor de heilige van de Betuwe.

Voor God naar de Betuwe

Het middeleeuwse heiligenleven van Werenfried van Elst

Fragment uit de vertaling

Er volgde beraad over de begrafenis van het lichaam, hetgeen het volk aanleiding gaf tot aanzienlijke onenigheid. De omstanders hadden één gloeiend verdriet, maar niet iedereen wilde hetzelfde. De eilandbewoners stellen dat het heilige lichaam naar Elst gebracht moet worden om daar op zijn eigen plek als aarde aan de aarde te worden toevertrouwd. 'Bij leven,' zeggen ze, 'was hij onze herder, en hij zal bij God voor altijd onze voorspraak zijn. Wat hij is begonnen toen hij met ons leefde in het vlees zal hij nu moeten vervullen nu hij heerst met Christus.'

Daartegen keerde zich het andere deel van het volk. 'Heel terecht,' zei men, 'dat hij hier rust voor wat betreft zijn lichaam. Want juist hier wilde hij de geest geven. Laat het voor u genoeg zijn hem in levenden lijve te

hebben gehad: wij verheugen ons hem te hebben nu zijn lijf gestorven is. Wat hij bereikte toen hij met u omging en u kennis bracht zal hij nu ook vervullen met ons, nu hij rust en heerst vanuit de hemel.'

Met deze woorden twistten de mensen geruime tijd met elkaar, totdat enkele beter beraden priesters met de volgende uitspraak kwamen: 'Wij lezen wat er staat,' zeiden zij, 'over de ooit buitgemaakte ark van het verbond van de Heer. Wat deden degenen die hem buitmaakten ermee? Ze zetten hem op een nieuwe wagen en brachten twee koeien (waarvan ze de kalveren thuis opsloten) onder het juk ervoor, zodat die de wagen met de ark zouden trekken en op ingeving van God hun eigen weg zouden gaan. En zo is het ook gebeurd.

Laat dit ook gelden als steun voor het volgende plan: het heilig lichaam meteen overbrengen naar een schip; als dat schip dan, zonder dat iemand van u roeit, uit eigen beweging de rivier oversteekt is het voor iedereen duidelijk wat de man zelf heeft gewild. En evengoed een nieuwe wagen klaarzetten met twee koeien die thuis kalveren zogen. Daarmee kan het heilig stoffelijk overschot dan worden vervoerd naar zijn eindbestemming.'

Hiermee stemde iedereen dadelijk in. En zonder verder dralen zet men fluks een schip klaar, brengt de baar onder gezang van hymnen en psalmen naar de oever en legt die in het midden van het schip, zonder dat iemand mee aan boord mag.

Wat toen gebeurde stemde allen verbaasd: in rechte lijn stak het schip de rivier over en landde aan de andere oever, ja, het moest wel door engelen zo geroeid zijn, dat was voor allen volkomen helder. En toen de omstanders dat zagen prezen zij allemaal eenstemmig de Heer, die middels dit wonder zo goed was geweest hun de verdienste van Zijn dienaar te tonen.

uit:

Voor God naar de Betuwe, Het middeleeuwse heiligenleven van Werenfried van Elst, Ingeleid, bezorgd, vertaald en toegelicht door Vincent Hunink, Uitgeverij Flanor, Lent 2025. [Bestelinformatie bij de auteur](#)

Op zaterdag 11 oktober 2025 vindt vanaf 16.00 in de Werenfriduskerk in Elst een publiekspresentatie plaats van het boek. In een tweetal korte lezingen wordt meer verteld over Werenfried en zijn verering in Elst. Daarnaast worden enkele Latijnse gezangen rondom Werenfried ten gehore gebracht. Uiteraard kan ook het boek worden aangeschaft. Meer info en aanmelding: uitgeverijflanor@gmail.com of vhunink@mailbox.org.

Categorie: [Artikel](#)

Tags: [hagiografie](#), [heiligen](#), [heiligenlevens](#), [middeleeuwen](#), [Werenfried](#)

Reacties

Cefas Van Rossem zegt

[22 augustus 2025 om 16:57](#)

Ik ben heel benieuwd! Voor de Meertens-databank ben ik ooit heel oppervlakkig in seze verhalen gedoken. Voor mijn stuk over Werenfried in de bedevaartenencyclopedie die door het Meertens is uitgegeven heb lang geleden contact gehad met iemand uit het klooster in Emmerich waar het laatste reliek van Werenfridus bewaard zou worden. Helaas, het was in de Tweede Wereldoorlog verloren gegaan...

Mijn leerlingen in Arnhem kennen wel de 'sinterklaaspop en zijn boot' aan de Linge bij Elst, maar (toen nog) niet het verhaal erachter.

Beantwoorden

Jos Koldewij zegt

23 augustus 2025 om 12:26

Dankzij het metaaldetector-onderzoek van de laatste decennia kennen we ook laatmiddeleeuwse pelgrimstekens van Werenfridus – Elst, waaruit zijn regionale verering blijkt! zie de website <https://database.kunera.nl/nl>

Beantwoorden

Laat een reactie achter

Laat een reactie achter...

Reactie

Deze site gebruikt Akismet om spam te verminderen. [Bekijk hoe je reactie gegevens worden verwerkt.](#)

Elektronisch tijdschrift voor de Nederlandse taal en
cultuur sinds 1992.

ISSN 0929-6514

Bijdragen zijn welkom op
redactie@neerlandistiek.nl

[Homepage](#)[E-books](#)[Neerlandistische
weblogs](#)[Over Neerlandistiek](#)[De archieven](#)[Contact](#)